

Prava Pučka Sloboda

PREDPLATNA CIENA NA GOD. K 2
- NA PO GOD. 1 - POJEDINI BROJ 2 p.
PREDPLATA SE ŠALJE UREDNIŠTVU

izlazi svake subote

IZDAVATELJ, VLASTNIK I ODGO-
VORNI UREDNIK: VLAD. KULIĆ
- UVRSTBE PO CIENIKU III POGODBI

God. I.

ŠIBENIK, 23. svibnja 1908. god.

Broj 4.

Prinosi za širenje „Prave Pučke Slobode“. Jedan vrlo rodoljub, čigovo ime ne će da se zna, darovao je K 10 uvjetom, da predplatimo petoricu siromašnih težaka na „P. P. S.“ što već učinismo. Dok ovom rodoljubu zahvaljujemo, molimo prijatelje širom hrvatskih zemalja, da se ugledaju u ovaj primjer.

Za naš materinski jezik.

Odavna novine pišu da će se brzo riješiti jezično pitanje u Dalmaciji. Kakvo će to rješenje biti ni nama ni drugima nije to poznato. Iskustvo nas je podučilo da vlada idje uvijek na ruku neprijateljima našeg naroda i jezika, zato se sve bojimo da navješteno rješenje ne će biti kako želi hrvatsko pučanstvo. Medjutim mi svečano izjavljujemo da ako ne bude sve učinjeno samo i izključivo u prilog hrvatskog jezika, svako rješenje ćemo držati za nepošteno i nepravedno.

U Dalmaciji smo mi, Hrvati, jedini gospodari ove zemlje pa zato mora svugda gospodariti jedino hrvatski jezik.

Demokrati.

Demokratska stranka, koja je za geslo uzela osvajati prava maloga puka, i u ovom se pokazala nedosljednomo i nepravednom uprav prama malome puku.

Ona odavna šuruje sa najgorim neprijateljima hrvatskog pučanstva, sa talijanašima, koje zove suzemljacima, to jest, da oni jednako s nama mogu dieliti prava na ovu našu zemlju, pa hoće da se talijanskom jeziku dade mjesto uz naš materinski jezik.

Molimo demokrate da nam kažu je li to želja maloga puka? Kojim jezikom govori mali i veliki puk u Dalmaciji? je li malom puku poznat ikakav drugi jezik osim hrvatskoga?

I slipe vide da takozvana demokratska stranka ne osvaja prava maloga puka, nego ih nepravedno krnji, priznavajuć talijanski jezik u našoj hrvatskoj kući. Štid ih bilo!

Talijanci i Talijanaši.

Što su nama talijanci? Nemamo nikakvog razloga da ih pripoznamo ovdje gdje mi živimo. Oni su naše šume opustošili, a blago naših zemalja nosili u svoje talijanske gradove, tako da uprav radi njih ostadosmo razdijeljeni od majke domovine, pa su nas progonili i tlačili.

Nisu nas držali ni za podanike, nego za prave pravcate robove, da

ginemo za nje u vrijeme rata, ili da rabotamo gladni i žedni u Mletcima pod čibom signorije. Gore je nama bilo pod njihovim gospodstvom, nego pod turskim. Njihova uspomena ostala je prokleta kod našeg naroda, a talijansko ime ubilježeno najcrnijim slovima u našoj povjesti.

Kod nas nema talijanaca, nego talijanaša, ili hrvatskih poturica. Devedeset po sto od onog kukavnog broja, što misle da su talijanci, imena su im hrvatska, rod im je hrvatski, pa i mnogima materinski je jezik hrvatski. Ove izrode ne moramo milovati, nego ih naučiti pameti, kad hoće da nam sve naše, kuću i kućiste, nose i raznose. Njih šaka pa da srca imadu imati koliko mi imamo, a medjutim i rugati se našim imenima, predajam našim, običajima, povjesti, pa čak i jeziku, koga smo s mliekom u matere usisali!

Naše Pravo.

Što je naše, to mora biti i ostati samo naše. Puk je progledao, i od dana do dana postaje sve to jači u čuvanju svojih starodrevnih običaja. Puk hoće da kapa i klobuk, svećenik i svjetovnjak govore njegovim milim jezikom. Taj jezik mora gospodariti u svim javnim poslovima i odnošajima. Tko ne misli ovako, pa makar se zvali demokratima, nisu prijatelji puka.

Naša pravaška stranka, koja je nikla iz puka, jer puku prirodjena, idje zatim da se dade puku cjelovito njegovo pravo na jezik, a ne krnjasto, kako hoće demokrati, koji su u tom pravi autonomaši. Namiguju oni autonomašima, samom da se upišu u njihove redove, ali uvijek na štetu hrvatskog pučanstva.

Takovu prljavu i šarenjačku politiku mi osudjujemo, jer tko nije za sva prava puka, taj je proti puku.

Neka naš mili jezik zagospodari u našoj zemlji, samo i izključivo hrvatski jezik, a talijanskom i svakom drugom dovikujemo: Marš iz naše kuće!

D.r Iljadica i njegova garda na skupštini u Splitu.

II.

4. Dotur Vice u kazalištu.

Kako je dotur Vice bio dvanaest godina na naukama u Pragu da postane visok, zaboravio je ići po Splitu, u kome je svršio srednje skule i zato ga je „batištrada“ do teatra doveo.

Dotur Vice zagleda se u vrata kazališta, kao tele, kad mu gospodar promieni ona od pojate u kojoj stoji. Ulazi unutra i vidi sve naokolo samo „kolo“, a na pozornici Hanibala iz Zlarina. Pričini mu se, da je u „kolu“ kafetarije pok. Zanka. Jedva čeka da Hanibal svrši svoju gromopucataniju praznih rieči, skoči na pozornicu i poče govoriti o „kolu“.

5. D.r Vice, „kolo“, mi i pok. Šupuk.

Kako dotur Vice dobro skvaća sve potrebe našeg malog puka, on je počeo iznositi, da je jedna od najvećih potreba maloga puka naučiti ga pivat, jer će zaboraviti na glad.

Zato je on u Šibeniku osnovao kao vodja te stranke, društvo za pivanje. Čitaonice mu nisu rasadnik zdrave narodne sviesti, te je on našao shodnim, da staru „Narodnu Čitaonicu“ pokopa, a „kolo“ podigne.

U čitaonici bi se morala držati slika pok. Šupuka, preporoditelja Šibenika i drugih pokojnih narodnih muževa, ali to nije bilo u računu doturu Vici i njegovim srbima i autonomašima, što je oko sebe skupio.

Talijanaši članovi „Kola“, dali su razumiti doturu Vici, da sliku pok. Šupuka mora odstraniti iz „Kola“, jer da oni ne će doći u „Kolo“ plesati. Dotur Vice se je pokorio. „Narodnu čitaonicu“ srušio, Šupukovu sliku bacio, svetu našu trobojnicu pogazio, a prostorije „Kola“ prikrio sa „ongjama“ talijanskih „kanotiera“ (Najvećih neprijatelja Hrvata).

Koje je čudo, da je ovo društvo svaki pravi Hrvat, svaki iskreni i pravi prijatelj, stari narodnjak, odbigao?

On je nepravedno, uprav izdajnički uništio onoj hram iz koga je nikao preporod Šibeniku, a to je „Narodna čitaonica“, a na ruševinam podignuo je kamaleonsko „Kolo“.

Ovim činom D.r Iljadica bacio je bio naše hrvatske stvari u Šibeniku za sto godina nazad. On je pogazio uspomenu Šupuka. On je kriv da se dvi čitaonice nisu stopile u jednu.

Koje je čudo, da je općinska uprava na čelu koje stoje čestiti rodoljubi oduzela 200 K mjesečne podpore „Kolu“? Istina je što velimo, a to nam i dotur Vice potvrđuje svojim govorom u Splitu. On nas zove, da smo „jezuiti“, „popovsko-pravaši“. Mi se tim ponosimo. Što je pak on? „Kremenjak“, a što to znači? Ništa. To je šuplja rieč, koja ne znači ništa. Ko se dakle srami Hrvatskog imena: mi ili on?

6. Dotur Vice, mi, on i Srbi.

U Šibeniku ima jedno 50 obitelji naše braće pravoslavne vjere. Od kada je god Šibenika u svim prvašnjim našim narodnim

borbama, ova naša braća bila su uz nas rame uz rame, proti općem dušmaninu autonomašu. Mi smo ih častili i oni nas, kao što ih častimo i danas. Zato dotur Vice laže, kad hoće da vara. On kaže, da je njegovu „Kolu“ uspelo uništiti predrasude izmedju „Hrvata i Srba“. Predrasude nije nikada bilo, a sklad je uvijek vladao. Ako se je u zadnje doba neopaženo nešto zaokrenulo, to neka dotur Vice baci krivicu na sebe i na one odmetnike naše pravoslavne braće, što je oko sebe skupio. Nas ipak tješi nada, da su naša pravoslavna braća, pravi šibenčanci uz nas, a njemu alalimo na njegovim pristašama, za one nas nije briga.

7. Dotur Vice, mi i glagoljica.

Rek bi da je našem Vici laž prirodjena, kao pasu kost. Pomisli i čuj puče mali i veliki. Dotur Vice Iljadica pred mnoštvom od 1500 duša, kako sam kaže, nesrami se bezobrazno lagati. On je nas svih proglasio, da smo neprijatelji naše svetinje glagoljice, da nismo ni mi gragjani, ni naša rodoljubna općina nikad ništa učinili, pak i naš presvjetli biskup, da je proti glagoljici. Da trče kako laže, a opet s onako dugim nogama, nebi ga nijedna ferata stigla.

Dotur Vice odviše je mlad i zelen, te on ne može da zna ni da shvati, sve ono što smo mi, naša sadašnja općina, biskup i pok. Šupuk učinili za glagoljicu, pak mu radi toga opraštamo i ovu laž.

Pomislite ludoga govora. Dotur Vice je proti popovima, proti fratrima, proti svim dobrim kršćanima, pa da se on bori, on sam za glagoljicu. On veliki katolik, on branitelj našeg svetog amaneta, morao je da dade svjedočanstvo na skupštini kako ljubi i vrši katoličke dužnosti.

On branič malog puka i vjerskog mu osvidochenja, a gazi bezsramno svete uspomene hiljada svećenika, popova i biskupa, koji na obranu naše mile domovine mučenički ili mačem u ruci poginuše. On hoće da u srcima našeg pomladka ubije svaki pojam rodoljublja, svaku ljubav domovinsku i da koprenom prikrije velike rieči velikog pape, upravljene rodoljubi biskupu: „Hrvatska nam je predzidje kršćanstva“.

Kad je ove laži izvalio dotur Vice, nastao je opći smieh u kazalištu. Hanibalu, koji je sjedio do njega, pričiniło se je, da je u onom trenu Vice izgubio rieč i kao što je Luter potegnuo svog Melanktona za jaketu, tako i on poteže dotura Vicu i veli mu: „Nisu ljudi lonci“.

Dotur Vice ljut na ovoj prikor, a žalostan na smieh, što ga je izazvao, počeo da govori dalje. Hanibal ga opet poteže i veli: dosta laži. Dotur Vicene haje, a Hanibal se ljuti.

Uplete se D.r Jozo i mali Ivo s riečima: Pušti ga. Roca veli: „Vice, onu o djevojačkoj školi“. Hoću vjerni moj Stipe, ali vidiš da mi ne dadu. E da je moj Lovrić ovdje. On bi ovaj predmet puno bolje, u dosta živoj siici prikazao.

D.r Marušić pritrči bliže, uhvati dotura Vicu za ruku, opipa mu „pulas“ i naredi da govori dalje vičući: Mi jadni propali deputati pučke stranke. Dorbić se u kutu smije i tare ruke. D.r Prvan naredjuje čašicu konjaka, ili maraškine, jer bi mogao onesvestiti. Jurašin viče: Imam ja doma maraškine. Jutros mi je donio kmet sa Kopilice. Valaj je dobra.

Napokon konšult likara i dotura svrši, a naš Vice počeo: „Plan je bio, dignuti iz „Kola“ neku vrst „djevojačke škole“...“ Izrekav ovo Vice prekine i sjede.

Za danas prekinimo i mi, a u drugom broju ćemo nastaviti.

Za obljetnicu izbora zastupnika dr. Ante Dulibića.

Na hiljadu i devet stotina
I suviše još sedam godina
Na dvaestri od miseca dana,
Svibnja, brate, hrvatski nazvana
Zapjevat ću, moja braćo mila,
Pjesmu malu da bi na čast bila
Zastupniku našem Dulibiću
Izabranom a za pučku srčicu.
Gdje si biela iz planine vilo,
Poslušaj me, kazat ću ti milo,
Vilo moja, sve moje uzdanje:
U Zlarinu bješe glasovanje,
Ti znaš da su ljudi Kaprijani
Svi kô jedan pram Anti odani,
I Žirjani nisu izostali
I oni su za nj glasove dali.
Pomoz Bože, da se narod spasi!
Kad su naši predobili glasi
Veseli se, mili moj narode,
Kad te ljudi poput Ante vode.
Svaki Hrvat sada Antu želi,
Svi se naši s njim dušmani smjeli,
Nek dušmanin tolomaše mami,
Odoljeti nikad ne će nami,
Složit će se prijatelji naši,
Svi koji se nazivlju pravaši,
Bit će radost i velika srića,
Prava slava Ante Dulibića,
Jerbo Ante Dulibić je dika
Sokolova grada Šibenika.
Tvrđja mu je od kamena vira,
Njega, braćo, naša ljubav bira.
Mene moja naučila majka
Hrvačanka, a ne talijanka,
Hrvatski me nauči jezikom
Kad me svojim zadojila mlikom,
Da bi nama dobra bila srića,
Da zavlada stranka Starčevića,
Koji otac svima nama bio,
I nauk nam pravi ostavio.
Stani, vilo, na vrh Velebita
Koj u more pogledom se hita
S njega zovni sve Hrvate prave,
Uspomenu Ante da prošlave,
Nek se braća pomirena slože,
Pa dušmane uništimo, Bože! —
Nakon borbe godina proteče
Od dušmanske velike nesreće,
Bog je htio i junačka srića,
Porazi ih izbor Dulibića,
Neka žive sto godina dana
Uz našega don Ivu Prodana
I uz druge čestite pravaše
Koji rade sve za dobro naše,
Da bi Bog im u pomoći bio
I uz njih se naša' narod cio
Svi kô jedna jaka vojska zdrava
Si kô jedna silna stranka prava.
Dulibiću, sto godin' živio
I što prije sve to doživio!
Svim pravašim pisma na poštenje
A dušmanin neka uvijek stenje.
Prvić Šepurine.

Andrija Vlahov Tomin.

Kako demokrat Šurmin laže.

U „Pokretu“ listu za ukopanje slavne prošlosti naše domovine, Šurmin je imao toliko obraza napisati veliku laž da demokratska stranka prva je digla hrvatski barjak u Dalmaciji, i da je zasluga te stranke ako je Dalmatinac upoznao da je Hrvat. Mi smo u više navratka kazali da demokratskoj stranci nije do obraza, nego da joj je geslo lagati, lagati i uvijek lagati. To sada potvrđuje i njezin veliki vodja Šurmin. On je znao da je Smodlaka sveti naš barjak nagrdio sa tri leopardove glavurine. Šurmin je znao da Smodlakine pristaše ne će da se sije trobojnica na Mrljanu u Splitu. Imao je da demokratska stranka sastoji najviše od autonomaša, bajamontovaca i talijanaša koji svi mrze trobojnicu i Hrvate. Znao je znati da na demokratskim štionicama u Splitu ne vije se sama hrvatska trobojnica. Znao je da se je demokrat Iljadica u Šibeniku borio pod autonomaškom zastavom proti trobojnici i pravim Hrvatima. Znao je da je pedeset godina da se Hrvati bore za svoju trobojnicu, i da je demokratska strakna nikla jučer, koja niti ima svog barjaka, a kamoli hrvatsku trobojnicu. Za sve ovo je znao demokrat Šurmin, pa ipak je hotio lagati, jer je demokratima u laži jakost, junačstvo, himba i zloća. Na demokratskoj skupštini u Splitu odlučilo se razdijeliti demokratima sliku Šurmina, da se zavedeni naš puk nauči lagati, kako je bezsramno lagao Šurmin čiju će sliku imati pred očima. Narode čuvaj se laživaca!

O prijavljivanju za oprost zemljarine od vinograda filokserom uništenih.

U smislu državnog zakona od 26/6 1894. (D. Z. L. br. 138) dozvoljava se oprost zemljarine i za ona zemljišta, koja prije nisu bila vinogradom zasadjena, kao n. pr. ledine, njive i t. d. ako se ova amerikanskom lozom zasade.

Da se oprost postigne, treba dotičnu prijavu podneti C.K. Uredu za očevidnost katasta, najdalje do konca prosinca one godine koje je sadnja odnosne čestice dovršena. Učini li se prijava kašnje, tad oprost od plaćanja zemljarine počimlje od one godine, iza kako je prijava podnešena. Svakako oprost zemljarine se ima računati za deset godina od one, kad je sadnja dovršena. Za koliko godina se kašnje prijava podnese, za toliko se godina oprost na porezu gubi.

Prijava za postignuće ovog oprosta imala bi glasiti po prilici ovako:

Slavni c. k. Ured za očevidnost katasta! Prijavljujem ovime, da sam svoju (njihovu, ledinu i t. d.) katastralni broj čestice položena u odlomku (ime odlomka) u površini od ha a m nasadio amerikanskom lozom, i molim da se shodno odredi, kako bi na istu, usljed zakona od 26/6 1894. (D. Z. L. br. 138) dobio 10 godišnji oprost od plaćanja zemljarine.

Ujedno prilažem potvrdu od općinskog Upraviteljstva u da je moja gornja čestica zasadjena amerikanskom lozom.

(Mjesto)

190

Sve ove prijave mogu učiniti vinogradari ustmeno ili pismeno prosto od biljegovine, pojedinac ili zastupstvo više njih skupa, na temelju punomoći, također proste od biljegovine.

Skupne prijave općinara može predati i opć. Načelnik ili njegov zamjenik, koje se njemu na vrijeme dostave. U ovom slučaju netreba punomoći, jer Načelnik je već zakonom opunomoćen kao predstavnik Općine.

O promjeni težatbe.

Zemljište na kojem je bio zasadjen vinograd, pak ga je žiloždera uničila, opet se može upotrebiti da se na njemu posadi na novo vinograd, ili da se ga trajno upotrebi za gojitbu drugog bilja.

Prama ustanovam o plaćanju poreza, biva zemljarina veća od onih zemlja, koje svojim sastojinama su bolje, i na kojima se goji plemenitija i plodonosnija vrst biline. Medju ovakove ubraja se jamačno i loza, te je od vinograda i veći porez nego li od drugih težatba.

Ako je dakle vinograd žiložderom uništen, a na tom zemljištu sadi se ili sije što drugo, odnosno ostaje za pašnjak, promjenjuje se dobitak na niže, a pravo je da i porez bude manji.

Zakonadavna Vlast pobrinula se je, da vinogradaru u svim ovakovim slučajevim olakša stanje, pak u tu svrhu dozvoljava polakšice pri plaćanju poreza.

Tko takove polakšice želi postići, valja da se strogo drži sliedećih naputaka :

Kad vinogradar žiložderom uništeni vinograd posadi krumpirom ili posije žitom treba najkašnje za 4 nedelje nakon što je to učinio, da prijavi c. k. Uredu za očevidnost katastra. Prijavu može učiniti pismeno ili ustmeno. Nu u svakom slučaju treba da prikaže svjedočbu od Općine, kojom će se dokazati istinitost njegove prijave.

Tko se nebi držao spomenutog roka od 4 nedelje biva na njegovu štetu, jer za tu godinu mora platiti porez kao i za vinograd, dočim mu se prijava u obzir uzimlje tek za drugu godinu.

Prijava imala bi glasiti po prilici ovako :

C. K. Ured za očevidnost katastra! Usljed žiloždere propao mi je vinograd, kako se to razabire iz priložene svjedočbe Op. Uprav. Bio sam s toga prisiljen, da na zemljišnoj čestici broj _____ položenoj u poreznom odlomku _____ napustim gojitbu loze te da ju upotrebim za (n. pr. sijanicu, pašnjak, livadu i t. d.).

Promjena težatbe sliedila je koncem mjeseca _____ Na temelju §. 8 zakona od 27/6 1885. (D. Z. L. br. 3), molim da ta čestica bude uvrštena u odgovarajući razred za novu gojitbu, te da ova promjena bude uzeta u obzir pri odmjeri zemljarine.

(Mjesto) due

190

podpis

Naši dopisi.

Benkovac, 16. svibnja.

(Jedan uzor liečnik). Dede gosp. liečniče Begoviću nemoj širiti bezvjerje i smutnju u narodu, već se bavi svojim znanom, a dobro si plaćen. Sjećate li se g. Doktore kad ste došli u Benkovac da ste bili ponizan za da zasjednete i su malo

plaće kao obćinski liečnik. Čudne promjene od onda do danas! Pak taki ljudi sebični kažu da su demokrati. Dalje kuća od nas takim demokratima. Vaše ponašanje i jednog vama slična donielo je smutnju u našoj Hrvatskoj čitaonici. Za danas dosta.

Stankovci, 15. svibnja.

(Ozbiljnost demokratska). Avokata Smodlake „P. Sloboda“ hvali se da ima najviše čitatelja u Stankovcim kotara Benkovačkog. Mi odgovaramo: čitatelja malo, predplatnika nikakva, a sljedbenike može izbrojiti na prste jedne ruke. Nekim šalju „P. Slobodu“ koji ni čitat neznađu, a medju tizim jedno diete od 8 godina, nerazvijeno. Nitko nije zastupao Stankovce u njihovoj naprednjačkoj razvikanoj skupštini, već platili jednog iz Budaka mladića, koji ne obslužuje 4-te zapovjedi božje neslušajući roditelje.

Kršćanski demokrat.

Iz Starograda.

(Kakove vodje imadu demokrati). Pojava „Prave P. Slobode“ nas je u velike obveselila, jer se nadamo da će ona razkrinkati licumjerne demokrate, kojima nije do sreće puka, nego do vlasti i svoje kese. — Takova imamo ovdje vodju demokrata P. M. Od svog oca zabaštinio kamatništvo, pa je tako postao, uz malo truda ali pomoću jakih kamata, jedan od većih posjednika u mjestu. Kakova je to demokratska figura i koliko on ljubi mali puk, znadu to pričati mnoge i mnoge unesrećene obitelji. Dobro je poznato nečisto baratanje sa poljima uboge udovice M. M., jer je njegovom krivnjom zakukala ljuta nevolja u njezinoj kući. Težaci su usilovani donapokon i objelivati svoje taklje, da ih noćni vampir ne pokrade, a na više ostraga vidilo se zastavica, koje bi puku kazivale da su lopovski otete. Radi otimanja tudjeg vlasništva M. je dosta noći prinocio u tamnici, a otišli bi odveć na dugo kad bi iznieli koliko o njemu kažu spisi splitskog i starogradskog suda. Do potrebe sve ćemo to kazat. — Čudi se pošteni čeljad, kako on ima slobodan ulaz u „Slogu“ i da ga članovi jednom ne izbace, jer im prieti pogibelj da izgube dobar glas, i da se lija ne zagleda u njihova imanja. Nadamo se da će do toga doći, jer već neki govore kako da mu pokažu vrata. Kad to bude, javit ću vam. Medjutim P. M. je razglasio da će Smodlaka pohodit Starigrad, i da će ga on štiti od sunčanih trakova i pošteni starogradjana.

Ovo primamo od odličnog rodoljuba, koji je spravan za sve odgovarati. Zaista je sramota da demokratska stranka nameće takove ljude „malome puku“. Tu skoro smo javili da su demokrati imali za povjerenika u Neretvi jednog prostog ubojicu, a sada u Staromgradu za vodju jednog kamatnika.

Danilo.

Kiše nema pa nema. I stabla i trava i svako bilje baš ko uvenulo od velike suše. Kako ovdje tako i dalje od nas. Ljudi ma odkud dolazili, svi u jedau glas: kiše nema, sunce sve izgori, zlo i naopako po nas i po blago.

Iz Imotskoga.

D.r Smodlaka ne može da pregori naše krajine. Hoće silom da se nametne. E da je

puk lud! Sad je odlučio drugu. Nastanit obitelj za 2-3 mjeseca u Imotskoj, a on će svake nedjelje ili blagdanice zaletit se amo k nama u krajinu svojim automobilom. Bit će trke. Pusto li će se jedan namučiti. Ma kud ga nesreća gona! Nije mu dosta Proložca i u Proložcu maraza, hoće da ga se poklepne i bolje. E pa dobro. Što tko traži i čeka, to i dočeka. Doktore Jozo, do vida, samo znajder, da se mi poznâmo i da duše, poštenja i obraza imamo. Oš grivo!

Viesti.

Izgubili su sviest. Oni što pišu u „Kremenjaku“ ne znaju više što pišu, odkad je osvanula naša „Prava Pučka Sloboda“. Mora da ih sve steže nešto u moždanima, u srcu, u želudcu, jer kad čitaš što sve drljaju, kao da ih vidiš gdje se grče, koprcaju, gdje im žutilo zastire lice, a zubi zvokoću od fibre i ljutine. Vidi se, da su kukavice, da su na slabu temelju, jer eto već zbog prvih brojeva našeg lista preplašeni udariše i izceriše se na nas, kao na šejtana. Tako se događa uvijek mračnjacima i samoživcima, kad ugledaju svjetlost, koja im nije po čudi. Oni okolo „Kremenjaka“ to su ti prave noćne ptice: sove, bukoći, jejjine, ćukovi; netom počne svitati nestane ih, ne čuješ ih više, plaše se svjetla. Pogledajte ih, kad idu putem, ne znaju više ni gledati nego sve preda se, u zemlju. Prodje li kraj njih poštenjak, smetu se, zakrenu u drugu ulicu, ili se zabrblljaju, ako su u društvu s kime, da postanu uprav smiešni. A kad već ne mogu drugčije onda im pomaže jedino bezobraznost, jer da se ne zamjere, znadu kadkad liepo licumjerski skinuti i šešir pred onim, koga u svom „Kremenjaku“ u noći, u tmuni, u kukavičluku svome, proglašuju najvećim lopovom. I još takovi kažu, da je naš list prostački! A ima li, pitamo mi, išta prostačkijega na svijetu do lista im „Kremenjaka“? Dosta je znati tko u nj piše. Al nek pišu, neka klevetaju, nek se zabavljaju, to je sve što mogu i umiju. Doć će im brzo nova izpisanija! Ne treba našem puku tih modernih demokrata, a još manje onih od dugih nokata.

Komedijaši. Župnik D.la Kraljica šalje „Kremenjaku“ izpravak na laži, koje je izvalio u pogled župničke redovine. „Kremenjak“ oparen, veli na to, da ne će sa svoje strane fratru odgovarati, jer da su već fratru odgovorili Danilari Kremenjaci, pa donosi dopis tako podpisan iz Kraljica odmah poslie fratrova izpravka. Kremenjaci Danilari po tome znali su, dok je fratar u kući pisao izpravak, što je u njemu, i odmah poslali, možda prije uego fratar izpravak, dopis „Kremenjaku“. — Puste li komedije! Eto, na taj način „Kremenjak“ vara i obsjenjuje i drži za vrče sve one, koji ga čitaju. Jesu ga mudračine oko njega! Hoće Pendul, Makaketo i Vrićlo!

„Kremenjak“ osudjen. Prorok „maloga puka“ ne preporučuje da se čita „Kremenjak“ i tako je dr. Smodlaka osudio ovaj listić, koji je zgadio sve poštene duše Ovdje ga ne ulaze ni popovi ni fratri, pak ćemo viditi, kako će „Kremenjak“ izceriti zube na vodju svoje propale stranke, koji je pokazao crnu neharmonost prema šibenskim demokratima, jer da ovih nije bilo bila bi ispala mršava i demokratska skupština u

Splitu. U njihove posle ne marimo se pačati, ali ćemo kazati našim čitaocima što će se od toga dogoditi. „Kremenjaku“ drugo ne preostaje, nego da se sada uteče pod okrilje „Marka Kaka“. Tako bi našla slika priliku.

Suša. Seljaci iz okolnih primorskih sela pripoviedaju, da je suša sve usjeve spržila. Po onim kršima i zemljama, gdje je nestalo loze, da su bili zasijali žita, pšenice, razna sočiva, što bi ih bilo obskrabilo hranom barem za koju sedmicu, a eto nadošla suša i sve izgorjelo. Ni višanja da neće biti ili posve malo. A ono malo vina što imadu nemogu ni prodati ni darovati. Jadnome se težaku slabo piše! Uhvajmo u Boga, a moglo bi najzad i nebiti kako slutimo.

Naučni dio „P. P. Slobode“.

Amerika, Englezka, Belgija, Njemačka.

Valja priznati da su ove četiri države dosta napredne i bogate. Sjedinjene države, Englezka i Njemačka jesu velevlasti, vanka moguće i uplivne, a u kući pune tvornica. Surazmjerno prodaju svoju robu izvan granica u mnogo većoj mjeri nego li ostale države. Što su nazad nekoliko vjekova bili Mletci — ona moguća i bogata „kraljica mora“ — i Genua, Španjolci i Portugizi, to su za naša vremena Englezi, Amerika, Njemačka. Oni su stari ili izgubili svoju slobodu, ili pali i osiromašili da ih se danas jedva spominje, dočim su se ovi podigli i njihovo mjesto zauzeli.

A kako to?

Rekosmo, da je danas vjek tvornica i strojeva, vjek pare i elektrike.

Gdje su ugodne prilike za razvijanje industrije, tamo može bit i bogastva i blagostanja. Puno se hoće za razvoj industrije: hoće se bogataša i bogatih društava, koja mogu uložiti novac, hoće se podupiranje i doprinosi vladâ, hoće se uma i poduzetnog duha, ali hoće se prije svega da u zemlji ima prirodna snaga.

A odklen se crpi ta snaga? Vi znate da je njezin glavni izvor ugljen. — Obilje ugljena u jednoj zemlji, u današnjem vjeku je glavni uzrok obrta i prometa?

Koliko se vadi ugljena iz zemlje?

Po računima, koji i ako neće biti posve točni, ipak se približavaju istini, godine 1902 izvadile su iz svojih rudokopa ugljena:

Sjed. Američke Države	266	miljuna tonelata
Englezka	230	„
Njemačka	150	„
Austrija	33	„
Francija	31	„
Belgija	22	„
Rusija	16	„
Španjolska	2	„

Ako gledamo na broj stanovnika Englezka daje najviše, a za njom dolazi Sjeverna Amerika, pa Belgija, Njemačka, Francuzka, Austrija.

Uzmemo li naprotiv u obzir površinu pojedinih država, tada mala Belgija, koja nema ni punih 30 hiljada četvornih kilometara, vadi najviše ugljena, a za njom odmah Englezka, Njemačka, Amerika . . .

Nema sumnje da su Belgija i Englezka dvie od najnaprednijih i najprosvjetljenijih država. Tamo cvate industrija i trgovina, tamo su ljudi u obće i dobrostajni. A kako vam je s toga kraja u Italiji i Španjolskoj?

Slabo. Veliko siromaštvo, svake godine brojno izselivanje.

Biti će ovome nejednakom blagostanju više uzroka, ali neće biti zadnji uzrok ono obilje u jednim, a u drugim pomanjkanje ugljena.

Englezka i Belgija imadu ga za sve svoje bezbrojne tvornice i parobrode, i još ga prodaju na sve strane.

Ta eno i u našoj Crnici gori englezki ugljen.

Naša mala Dalmacija.

Ja sam ovo gori o ugljenu i vodopadim, o tvornicam i blagostanju najviše za to i napomenuo da dodjem na našu „siromašnu“ Dalmaciju.

Govorim siromašna, jer smo zbilja potrebni i nevoljni. To mi najbolje čutimo.

A je li naša zemlja taka, da moramo biti siromašni?

Ne! Bog nam je svega dao. Mi bi mogli biti bogati.

Naravno bogastvo Dalmacije.

Neću spominjati što smo mi na mejašu iztočne i zapadne Evrope; ne spominjem naše Jadransko more po kome nam je otvoren put u sve krajeve svijeta; našu dugu obalu sa brojnim otocima i divnim lukam; naše krasne predjele i ugodno podnebe; obilje rek bi kovina u zemlji; naše vino, ulje i južno voće. Preko svega ovoga prelazim, prem bi sama ova svojstva bila dosta da Dalmacija postane jedna od najljepših i najbogatijih krajeva.

Spominjem samo snagu naših vodopada na Krki i Cetini, pa obilje ugljenih naslaga po mnogim krajevima Dalmacije.

Danas se vadi ugljen na Siveriću kod Drniša i na Velušiću u Promini. Koliko ga se je izvadilo, a koliko ga još ima u tim rudnicima? Koliko ga se je još otkrilo ovih zadnjih godina na mnogo mjesta naše male pokrajine?

Ko vadi korist?

Dalmacija ima u izobilju ugljena i vodopada, onih dakle dviju stvari o kojima mnogo ovisi, u našem vjeku, dobrostanje jedne zemlje. Ne znaš koje je od ova dva vrela dragocjenije. Ugljen, i ako ga ima množija, ipak će se jedan dan — poslie sto-dviesta godina — iscrpiti. Nu kroz to mi bi mogli obogatiti i tim novcem na drugi način osigurati sebi blagostanje. Vodopad pak nigda se ne iscrpiva.

Dobar dio vode Krke napokon je upotrebljen, a i na Gubavici se radi. Voda koja je muke padala, daje i davati će sada puste miljune na godinu.

Komu idju ti miljuni u džep?

Srce nas zaboli kad moramo odgovoriti: tudjincu, Talijanu, Njemcu, Belgijancu.

Za upotrebiti snagu vodopada valja prije potrošiti milijuna, a i za ugljen vaditi na veliko hoće se u početku dosta kapitala.

Vlada nas zanemarila, nije joj bilo stalo da radi. Mi siromašni, svi skupa nemamo puno novca, a i ono što imamo nismo znali stavati zajedno pa složno raditi.

Nije bilo druge: ili pustiti da ova prirodna snaga leži još mrtva bog zna koliko godina, ili pozvati tudja bogata i poduzetna društva, da ona rade i okoriste se, a nami koja mala mrvica.

Žalostno, ali bolje i ovako nego nikako.

Što nam ostaje?

Sami po sebi mi ne možemo, barem za sada, dati se na velika poduzeća a po go-

tovo ne bi mogli naći toliko milijuna da podignemo Dalmaciju u svakom pogledu, i da upotrebimo sve njezino prirodno bogastvo.

Bez velike pomoći i rada vlade u Beču, bez željeznice koja bi nas spojila sa Hrvatskom i s Evropom, ne možemo puno. Sve je to vlada obećala, a hoće li igda izvršiti.

Možemo ipak nešto i sami.

Niemci se uvijek i za svašto udruživaju. Svak o sebi malo može, ali nek se svi slože, eto ih jakih i bogatih.

Mi Hrvati nismo znali do sada cieniu i korist udruživanja. Nek se naši bogataši, naše banke slože, pa bi mogle i one poduzeti mnogo stvari. Tako bi novac ostao u nas, mi se okoristili i otišli napried.

Gdje sami nismo u stanju, nek dodju i tudja društva. Ali s njima učiniti pametne i poštene pogodbe, kako će biti opet što moguće više koristi za naše ljude i našu zemlju.

Pok. Šupuk pametno je učinio s Krkom. Talijansko je društvo upotrebilo vodopad, podiglo tvornice, potrošilo milijune. Za 29 godina sve će to izplatiti i ko zna kolike miljune potegnuti, ali poslie toga Šupuku sve ostaje i voda i tvornice. Opet ostaje naše, Hrvat ostaje gospodar.

Znajmo častiti i ljubiti našu malu Dalmaciju. Radimo, složimo se i okoristimo se s onim što nam je Bog dao.

Svaštice.

Petrolje. — Imade mjesta gdje petrolje izvire kao vrutak, a imade gdje ga iz dubina zemlje crpe sisaljka. Najobilatiji vrutci nahode se u Appalaha u Americi. — Na dan izcrpe do 40 milijuna tonelada. Čudo je što i cjeniji nije, kad ga toliko imade!

Poruke Uredništva.

Prijateljima u Rogoznici, Poljicima, Zaostrogu i t. d. zahvaljujuć na posvećenoj pažnji preporučujemo, da nam dopise i drugo šalju na vrijeme i što kraće. Što stiže do četvrtka, to lako ulazi u list, a što stiže kasnije, to obično mora da čeka do drugoga broja.

Svim prijateljima možemo radostno javiti, da po dosadašnjem odazivu „P. P. S.“ nailazi na obće odobravanje, pa nema sumnje, da će se ne samo naklada povećati, već da će trebati i češćeg izlaženja. Pomoću Božjom i sviestnih Hrvata nadamo se, da ćemo svemu tomu udovoljiti.

Hrvatska Tiskara (Dr. Krstelj i dr. — Šibenik.)

KOD

Šime Šupuka

(Petrićeva kuća kod pazara.)

Može se dobiti prve vrsti

Engleske Modre Galice i najfinijeg talijanskog Sumpora uz vrlo povoljne cijene.

Suviše isti prodaje:

Ječmeno brašno od naškog žita dobro ustrojena 100 Kilogr.	f. 10-80
Zob magjarsku „ „ „	10--
„ bosansku „ „ „	9-50

Posluga brzo i tačno.